

DE STABIELE MUNTEENHEID VAN DE ESPERANTISTEN: DE STELO

L. Mee

Dhr. Edgard Moors, ondervoorzitter van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde vroeg mij al geruime tijd om een artikel over de stelo, de munteenheid van de esperantisten. Maar omdat ik zelf niet genoeg informatie hierover bezit, riep ik op mijn beurt de hulp in van een man, die het ontstaan, de achtergrond en de evolutie in het gebruik van dichtbij volgde. Het volstond zijn artikel, in het Esperanto opgesteld, te vertalen. Voor de mensen, die zich vooral bezighouden met internationale contacten via het Esperanto is de behoefte aan een munt met een vaste koopkracht erg belangrijk. Reeds in 1912, n.a.v. het 25-jarig bestaan van het Esperanto werd een Esperantomunt geslagen door de Zwitserse firma Holy Frères, nl. de spes, met muntstukken van spesdeko (10 spes's), spescento (100), spesmilo (1.000) en spesdekmilo (10.000). Maar de eerste wereldoorlog maakte een einde aan dit initiatief. Ook recent zijn er nog nationale munten met opschrift in het Esperanto op de markt gebracht, zo o.a. in Cuba in 1990 ter gelegenheid van het Esperantowereldcongres in La Havanna en in 1997 in Kroatië, nl. de munten van 25 Kuna. U vindt hieronder illustraties en gegevens hierover.

Maar laat ons nu dhr. Lawrence Mee aan het woord over de geschiedenis van de stelo, want de bedoeling hiervan lag totaal anders.

Ivo Durwael, secretaris Vlaamse Esperantobond.

Universala Ligo – de eerste jaren

Het verhaal van de stelo is niet mogelijk zonder de beschrijving van de geschiedenis van Universala Ligo, de vereniging die deze munt heeft gecreëerd.

Dit verhaal begint al in de donkere dagen van de tweede wereldoorlog, toen in Nederland bij de 25e verjaardag van het overlijden van Dr. L.L. Zamenhof (op 14 april 1942) een groepje trouwe esperantisten in het geheim bijeenkwamen in een privé-woning in Den Haag om hulde te brengen aan deze pionier. De personen, die zelf al ondervinding hadden met de barbaarse tirannie tijdens de bezetting, wilden samen iets concreets ondernemen om de mensheid voor een nieuwe wereldcatastrofe te behoeden. Het resultaat van hun discussie was de eensluidende beslissing om een wereldorganisatie op te richten met de naam Universala Ligo (U.L.) en met het doel

in het bijzonder en rechtstreeks te ijveren voor het bereiken van het oorspronkelijke programma van Zamenhof, nl. de mensheid te verenigen door een gemeenschappelijke taal. Met de oprichting van de *Universala Ligo* wilde men uitvoering geven aan het spirituele testament van Zamenhof en tegelijkertijd tegemoet komen aan de voor en tijdens de oorlog uitgesproken wens van veel esperantisten uit verschillende landen.

Nog in het geheim nodigden deze eerste beslissers andere bekende esperantisten uit om deel te nemen aan de discussies. Er werd een “Voorbereidend Comité” gevormd om die ideeën uit te werken en om te overdenken welke organisatieprincipes en andere details van het Ligawerk al konden worden vastgelegd. Op 1 april 1945 stelde dit comité een oproep tot de esperantisten uit de ganse wereld op en zorgde voor de verspreiding van de vraag om mee te doen met dit initiatief en het te ondersteunen. Onder de voorstellen van dit Voorbereidend Comité vermelden we:

- de overname van het tijdschrift *La Praktiko*, waarvan de uitgave gestopt was;
- het werken onder het devies “Ni ĵuris labori, ni ĵuris batali, por reunigi la homaron” (“Wij hebben gezworen om te werken, wij hebben gezworen om te strijden, om de mensheid terug één te maken”), een zin uit het gedicht “Preĝo sub la verda standardo” (“Gebed onder de groene standaard”) van Zamenhof;
- te ijveren voor het bekomen van een wereldmunt, gebaseerd op een internationale munteenheid, die men stelo zou noemen.

Een eerste concrete realisatie van het Voorbereidend Comité was de bijeenroeping van een algemene vergadering van de Liga op 16 maart 1946 in Den Haag in het huis van het Internacia Esperanto Instituto, dat pas terug ter beschikking was gesteld door de Nederlandse regering nadat het onder de oorlog opgeëist was geweest.

Maar al voor die eerste algemene vergadering kon de Liga prat gaan op 1294 leden uit verschillende landen. De bijeenkomst keurde statuten goed, stemde toe in de overname en heruitgave van het tijdschrift “La Praktiko”, verklaarde Esperanto de officiële taal van de Liga en richtte een werkgroep op om de regels uit te werken voor het gebruik van de stelo. De bijdrage voor levenslang lidmaatschap werd vastgesteld op een “baksteen” of evenveel als één stelo. Kort nadien werd aangekondigd dat de waarde van een stelo zou gelijk zijn aan de prijs van een gewoon brood in Nederland, die toen overeenkwam met een kwart gulden. Een ander resultaat van die Algemene Vergadering was het gebruik van de slogan: Eén wereld – één taal – één munt.

Laat ons voorlopig het verhaal van de *Universala Ligo* ter zijde laten om volle aandacht te schenken aan de stelo. Merkwaardig was het feit dat reeds zo vroeg de Liga kon bogen op relaties met banken in zes landen (België, Denemarken, Duitsland, Italië, Zweden en Zwitserland) naast nog drie bankrelaties in Nederland. Voor al deze rekeningen deed de U.L. systematisch boekhouding in de nationale munt en in stelo’s, en stelde “agenten” aan in 14 overige landen, die op hun beurt verslag uitbrachten over financiële transacties op basis van de stelo.

Een munt met een vaste waarde

Uit de archieven van de U.L. blijkt overduidelijk dat de achterliggende bedoeling

was om een nieuwe sociale orde te baseren op een munt met een vaste waarde, want slechts op die manier zou het mogelijk zijn aan de wereld te tonen dat het mogelijk is de economische drukverschillen, die de oorzaak zijn van conflicten tussen volkeren, weg te nemen. Als gevolg van dergelijke filosofie koos de U.L. als basis voor de stelo de kostprijs van een gewoon brood in Nederland, toen gelijk aan een kwart gulden. Voor de koersverschillen van de stelo in de anderen landen nam men de courante koerstabellen (in 1946) van de belangrijkste commerciële bank in Nederland.

Natuurlijk moest men in die eerste periode afzien van andere stappen, zoals het oprichten van een eigen Ligabank met een wereldwijd stortingsbetalingssysteem, van het uitgeven van geldstukken en briefjes enz. De Liga beseftte dat de regels voor financiële transacties tussen verschillende staten toen streng waren en zouden blijven om zich af te schermen voor financiële aanslagen.

Maar zelfs in die vroege periode (1945) bracht de Liga toch de “Premio-Kupono” uit, met de waarde van één stelo, geldig tot eind 1950, wellicht met de bedoeling dan weer nieuwe emissies op de markt te brengen, telkens met een “leven” van 5 jaar. Deze coupons werden gebruikt voor het betalen van leesgelden, deelnamekosten aan activiteiten, annonces enz. De coupons werden geschonken aan leden als premie

voor het verwerven van nieuwe leden of als premie voor wedstrijden. Het gebruik van de Premio-Kupono floreerde en (volgens verslagen in La Praktiko) het werd een gewoonte ermee betalingen te doen tijdens Esperantowereldcongressen enz.

Spijtig genoeg kregen de goede intenties van de oprichters van de Liga, om aan de stelo een constante waarde te geven, geen voedsel van de wereldeconomie. De prijs van het brood in Nederland steeg stilaan, maar niemand dacht er aan de verhouding tussen de stelo en de gulden aan te passen. De relatie bleef vier stelo's voor één gulden en men gebruikte de koerstabellen van de banken om de waarde van de stelo in andere landen vast te stellen. Bovendien werd in de U.L. zelfs afgezien van de intentie om de boekhouding in stelo uit te voeren en zo kreeg niemand nog ervaring in het omgaan met een munt met constante waarde. Het hoeft niet te verwonderen dat de stelo zijn faam verloor en verging tot een curiosum voor esperantisten.

Premio-Kupono, geldig tot 1950, verlengd tot 1980; 62 x 48 mm

Een droom verwezenlijkt

Het lidmaatschap van de Liga floreerde en bereikte tot 15.000 esperantisten in de vroege vijftiger jaren. En in 1959 kwam de realisatie van één van dromen van de stichters: de Liga gaf stelo munten uit met de waarde van één, vijf en tien stelo's.

Deze geldstukken werden gemaakt uit respectievelijk brons, geel koper en kopernikkel door de staatsmunt in Nederland, op bestelling van de Liga, die toen rijk genoeg was door de ontvangen lidgelden uit gans de wereld. De verkoop van de muntstukken bracht het geïnvesteerde geld snel terug op en in 1965 was het mogelijk een nieuwe munt uit te brengen, dit keer in zilver en met een waarde van vijftwintig stelo's. De verkoop ging buitengewoon goed.

Maar de andere droom van de stichters, dat de stelo een munt met een constante waarde zou zijn, werd haast vergeten, behalve door intussen al zeer oude Ligaleden. De echte activiteit van de Liga viel haast stil, behalve voor het uitgeven van het tijdschrift "La Praktiko" (dat nu als ondertitel kreeg "Tijdschrift voor het wereldvolk" in vervanging van het vroegere "Tijdschrift voor onderricht en vermaak"). Maar zelfs de uitgave van het tijdschrift stopte in 1972, toen Andreo Cseh, redacteur sinds 1946, ontslag nam wegens zwakke gezondheid. (Dhr. Cseh kon ook niet meer meewerken om gezondheidsredenen. Hij moest tot zijn dood in 1979 in een verzorgingsinstelling verblijven.)

Persoonlijke deelname

De auteur van dit artikel is beginnen meewerken aan de U.L. tijdens de hierboven vermelde periode. In 1973 ging hij, samen met zijn echtgenote, werken als bediende in het hoofdkantoor van de Esperanto-Wereldorganisatie.

In 1974 namen enkele trouwe leden van de Liga de taak op zich om deze organisatie nieuw leven in te blazen. De Liga herbegon zijn streven naar vrede in samenwerking met de Wereldvereniging van Wereldfederalisten en met de Esperanto-Wereldvereniging.

In de loop van twee jaar werden de bedienden enthousiast en bespraken de evolutie van de stelo, vooral met de bedoeling om die terug als internationale munt te laten functioneren. Na heel wat discussie werd besloten om de stelo op te waarden tot de waarde van een halve gulden i.p.v. een kwartje. Het verband met de prijs van een brood werd opgegeven. Na nog verdere discussies, waaraan de auteur van dit artikel heeft bijgedragen, besliste de Liga om een vaste waarde te geven aan de stelo.

Lawrence Mee

Vaste waarde

De betekenis van een vaste waarde is dat, vanaf een bepaalde datum, de koopkracht van de stelo altijd dezelfde zou blijven en dus niet onderhevig zou zijn aan inflatie. De betreffende datum was januari 1977.

Toen was de stelo gelijk aan de waarde van een halve gulden, m.a.w. de koopkracht van een stelo was gelijk aan die van een halve gulden. Ik zorgde voor de formulering dat één gulden gelijk was aan twee stelo's.

Mijn bijdrage aan de discussies werd sterk beïnvloed door een artikel van Dr. Josef Hartl uit Wenen, dat toen pas gepubliceerd was in de vorm van een brochure. Het thema van dit werkje van Dr. Hartl was om een munt met een constante waarde in te voeren als antwoord op de aanvallen van de inflatie. Zijn basisidee was dat men in elk land, onafhankelijk van zijn evolutiestadium, in de nationale valuta kan berekenen wat de maandelijkse uitgaven zijn van een typische familie. Men zou arbitrair aan deze "gemiddelde" maandelijkse uitgave de waarde van 1000 nieuwe eenheden kunnen geven. Per definitie dus zou het verlies van een familie in gelijk welk land van bijvoorbeeld tien "nieuwe eenheden" absoluut gelijk moeten zijn aan de waarde van 10 "internationale geldeenheden".

Men zou dus zorgvuldig de verhouding moeten berekenen tussen de internationale geldeenheid (i.g.) en de nationale valuta, en deze officiële verhouding aanpassen telkens wanneer nodig wegens de inflatie in een bepaald land. Zo kon de i.g. de basis blijven voor transacties tussen verschillende landen, terwijl het nationale geld in elk land buiten de aanvallen van speculanten zou blijven, daar speculatie hierdoor nutteloos werd. Het artikel van Dr. Hartl onderzocht diepgaand deze en andere hypothesen. Vermeldenswaard is het idee van Dr. Hartl dat veranderingen in de verhoudingen tussen nationale valuta en de i.g. zouden volgen op inflatie, maar er nooit zouden toe bijdragen.

Zoals dikwijls kunnen feiten zonder onderling verband toevallig samenvallen:

- in het jaar 1976 oefende "Internacia Scienca Asocio Esperantista" (ISAE, Internationale Esperanto-Wetenschapsorganisatie) druk uit op de U.L. om de stelo op te waarderen;
- nieuwe leden namen een leidende rol in die Liga;
- in de Liga werd een vergeten stock stelomuntstukken teruggevonden;
- tegelijk begon de uitgave van een nieuw blad;
- een Nederlandse geldhervormer publiceerde een artikel over de ongeschiktheid van de geldende geldsystemen in de geïndustrialiseerde landen en
- dr. Hartl lanceerde zijn brochure.

Een nieuwe kassier voor de Liga

Bij het begin van 1977 aanvaardde ik de taak van kassier van de Liga. Met groot enthousiasme begon ik de mogelijkheden voor een internationale munt met een stabiele waarde te bestuderen, met inachtneming van de ervaringen in de geschiedenis van de Liga en van de stelo. Met evenveel enthousiasme wilden de overige bestuursleden, en vooral dhr. C.M.N.T. Op 't Roodt en dr. W.P. Roelofs, zo vlug mogelijk de procedure om de waarde van de stelo constant te houden op punt stellen en het resultaat publiceren in het kader van de Esperantobeweging. Het idee dat de waarde van de stelo constant zou blijven en niet beïnvloed door inflatie, werd het hoofdthema van het nieuwe tijdschrift "Bulteno" van de U.L. onder redactie van dhr. Op 't Roodt.

Zoals reeds voordien vermeld had de U.L. bankrelaties in zeven landen, inclusief Nederland en het was dus nodig om de waarde van de stelo in deze landen te bepalen. Het lijkt logisch te verwachten dat de stelo een gelijke koopkracht zou vertegenwoordigen in al deze landen, niet beïnvloed door inflatie of door het toeval van wisselende koersen, zoals vastgesteld door commerciële banken.

Bij gebrek aan wetenschappelijke gegevens over de effectieve koopkracht van de nationale munt in de verschillende landen was het echter onmogelijk om betrouwbare verhoudingen tussen de stelo en de nationale munten vast te stellen. Alleen de verhouding met de gulden bleef buiten discussie. Maar de discussies over de andere verhoudingen zou niet gemakkelijk zijn.

Vooraf Dr. Roelofs wilde aan de stelo een karakter geven dat totaal verschillend was van de ideeën van een i.g. van Dr. Hartl, en hij wilde de stelo ook gebruiken als basis voor zijn propaganda voor geldhervorming. Dr. Roelofs betrachtte dat de stelo zou dienen als basis voor financiële transacties tussen landen maar wilde geenszins te doen hebben met – volgens hem – afschuwelijke commerciële banken. Details van zijn systeem werden voor de auteur van dit artikel nooit op papier gezet, vermoedelijk omdat zijn ideeën voor geldhervormers al lang bekend waren.

De auteur dezes wilde aan de stelo de rol toekennen volgens het oorspronkelijke doel van de U.L., alhoewel hij moet toegeven dat de oorspronkelijke basis van koopkrachtbepaling betrekkelijk arbitrair is. Zelfs na maanden discussies was het niet mogelijk een compromis tussen beide strekkingen te verzinnen. Maar dr. Roelofs bekam de steun van de meerderheid van het toenmalige bestuur van de Liga. Omdat ik mij niet kon neerleggen bij deze beslissing, die volgens mij in strijd was met de oorspronkelijke hoop van de pioniers van de Liga, nam ik ontslag uit al mijn functies. De Liga-activiteiten vielen stil. Af en toe publiceerde dr. Roelofs in het blad Bulteno nieuwe cijfers over de officiële waarde van de stelo, maar nooit maakte hij de principes en de berekeningsmethode bekend. Ik kan nu ook de waardeverhoudingen niet terugvinden, alhoewel ze zeker ergens bewaard moeten zijn in iemands archieven.

De niet-officiële stelo

Voor de auteur van dit stuk zijn de ideeën van Dr. Hartl niet dood. Al voordat ik vertrok uit de U.L. had ik de stelo als basis genomen voor de boekhouding van een bedrijfje, dat ik samen met mijn echtgenote bezat, met de naam Mondkomercista Eldonejo Esperantista (Esperanto-Wereldhandelsuitgeverij). Na mijn ontslag trachtte ik de koersraadgevingen van Dr. Roelofs toe te passen, maar al vlug kreeg ik het vermoeden, dat het getrouw toepassen van deze raadgevingen zou leiden tot fouten wat betreft de koopkracht van de stelo. Vanaf het midden van de tachtiger jaren begon ik statistische gegevens over de inflatie te verzamelen, niet alleen in Nederland maar ook in een reeks andere landen. Toevallig kreeg ik steun uit een onverwachte hoek, nl. van een docent economie van de Erasmusuniversiteit in Rotterdam. Tijdens de pauze van opzoekingsessies in de universitaire bibliotheek liet hij grote interesse blijken toen ik hem de reden van mijn studiewerk uiteenzette. Hij wilde op de hoogte blijven van mijn vorderingen. Als gevolg van die interesse werd ik a.h.w. erelid van de bibliotheek en bekam raad betreffende de bronnen van

de statistische gegevens, voornamelijk over de vijftig landenleden van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Ik legde mij toe op deze landen en dat slokte het grootste deel van mijn vrije tijd op.

Ik slaagde er weldra in vergelijkingen te maken over de koopkracht van de (niet-officiële) stelo in die landen, met als uitgangspunt 1 januari 1977, de dag waarop de stelo per definitie een vaste koopkracht bekam. Mijn eerste ontdekking was, dat de formule van de U.L. zeker tot fouten leidde voor Nederland en vermoedelijk ook voor de andere landen, alhoewel ik nog niet over het nodige bewijsmateriaal beschikte.

De evolutie versnelde, toen ik midden 1981 begon met het rondzenden, aan bepaalde medewerkers, van tabellen met koersrelaties van die 9 landen, waarover ik vrij regelmatig en snel gegevens bekam, zodat ik betrouwbare berekeningen kon uitvoeren. Kort nadien bleek echter dat de gegevens uit Italië niet meer geregeld ter beschikking waren, zodat ik geen betrouwbare koersrelatie voor dit land kon blijven bekendmaken.

Het basisrekenstelsel nam zulke vorm aan, dat het vanaf nu mogelijk zou zijn koersrelaties voor veel meer landen vast te stellen, indien ik maar betrouwbare, regelmatige gegevens zou kunnen bemachtigen. Ik moet wel vermelden, dat de resultaten tot dan maar een beperkt maar toch belangrijk nut hadden. De koersrelaties stonden ons toe om de koopkracht van een stelo, uitgedrukt in nationale munt van een bepaald land vast te stellen. Het zou nog meer en gebundeld werk van een net van medewerkers uit verschillende landen vragen eer de stelo ons voor andere doeleinden zou kunnen van dienst zijn.

De zaken gingen weer sneller na de aankoop van een (voor de huidige normen zeer primitieve) computer. Het werd al mogelijk in september 1992 om snel een koersprognose te berekenen in de verschillende landen. Sindsdien publiceerde ik een tijdschrift met de titel "Informkajero pri la stelo" (Informatiecahier over de stelo), dat verspreid werd onder enthousiaste medewerkers als erkentelijkheid voor hun hulp, in het bijzonder van het Esperantocentrum in Aarhus, Denemarken.

Stappen naar het vaststellen van koersrelaties

Reeds bij het begin van het denkwerk over de koopkracht van de stelo, moesten we vaststellen dat bijv. de koopkracht in Groot-Brittannië arbitrair was vastgesteld, omdat op 1 januari 1977 één pond gelijk was aan 4,1875 Nederlandse gulden, volgens de valutaovereenkomsten van de grote banken. Omdat één gulden toen gelijk was aan 2,000 stelo's volgde daaruit dat één pond gelijk was aan 8,375 stelo's, en die verhouding zou blijven totdat er een betrouwbaarder methode uitgewerkt was om de koopkracht in de twee landen met elkaar te vergelijken.

Ik paste hetzelfde systeem toe voor de andere landen, waarvoor ik statistische gegevens verzamelde.

Die relaties waren constant in beweging ten gevolge van de inflatie, die wereldziekte, die onophoudelijk de koopkracht van de nationale valuta aantast. Om nieuwe verhoudingen vast te stellen gebruikte ik de officiële index van de

kleinhandelsprijzen. Nemen we bijv. het geval Groot-Brittannië. De prijsindex voor januari 1977 was 172,4 op basis van 100,0 in januari 1974. Vermenigvuldiging van de basisrelatie van 8,375 met 172,4 geeft 1443,85 ongedefinieerde eenheden. Verdeling van deze grootte door de huidige prijsindex van een bepaalde maand geeft een nieuwe, theoretische prijsindex van de stelo, in dit geval voor Groot-Brittannië.

Voor achttien landen stelde ik zo de toenmalige verhoudingsgrootte vast, telkens op dezelfde wijze berekend.

Aangepaste basisregels

Ik maakte reeds melding van een arbitraire beslissing om de basiskoopkracht van de stelo in andere landen buiten Nederland vast te stellen. Voor het bijsturen van mijn rekenbasis paste ik andere arbitraire beslissingen toe, telkens met het doel aanvaardbare koersverhoudingen te kunnen presenteren. Die beslissingen werden het reglement, op basis van hetwelk ik toen, en ook nu nog, regelmatig koersverhoudingen bereken en publiceer.

Ik besliste de koersverhoudingen maar zes maal tijdens een kalenderjaar te publiceren. Ik besliste ook om de verhouding slechts aan te passen als de nieuwe berekening met meer dan 1,05 % veranderd was ten opzichte van de vorige. Bovendien rondde ik de theoretische verhouding altijd naar boven af om telkens een cijfer te bekomen met 3 decimalen achter de komma, dat ook deelbaar is door 5 zonder rest, en dus ligt tussen 1,005 en 9,995. Voor verschillende landen betekent het dat ik tien, honderd of duizend eenheden van de nationale valuta moest gebruiken om een aanvaardbare verhouding te kunnen vaststellen. Voor elke vastgestelde verhouding moest een datum van invoering vastgesteld worden en dat werd de eerste dag van de maand na publicatie van de betreffende prijsindex.

Al deze arbitraire beslissingen kunnen herzien worden op de dag dat er een internationale organisatie ontstaat, die de verantwoordelijkheid hiervoor zou kunnen overnemen. Dit reglement geeft bruikbare "koersen", die niet te dikwijls wisselen, maar toch vrij getrouw de effectieve terugval van de koopkracht van de nationale valuta weergeven. Ik wil hier aan toe voegen dat ik bereid ben aan een ernstige vrager alle details over de rekenwijze op een moderne computer uit te leggen.

De bruikbaarheid van de stelo

Vermits de stelo een munteenheid is voor esperantisten, is het eerste voorbeeld van zijn bruikbaarheid de uitgifte van een maandblad, waarvoor de uitgever abonnementsgeld ontvangt. De uitgever moet de diensten van de drukker, de papierkosten, omslagen, porto enz. betalen. Onder invloed van de inflatie neigen alle kosten te verhogen, maar niet allemaal tegelijk en niet allemaal in verhouding van de inflatie. Maar onvermijdelijk komt het ogenblik, wanneer de uitgever moet denken aan verandering, verhoging van het abonnementsgeld. Gewoonlijk denkt men in september/oktober aan de vaststelling van het abonnementsgeld voor het volgende jaar. Wij kunnen aantonen dat de koppeling van dit abonnementsgeld aan een stabiele geldeenheid de taak vergemakkelijkt, alhoewel verschillende commerciële overwegingen een aparte beschouwing moeten krijgen.

Stel eens dat een ingebeeelde uitgever in 1977 tevreden is met de tegenwaarde van een abonnementsgeld van 60 stelo's voor een jaar. Uit onze studies over de stelo is gebleken dat de tegenwaarde van 60 stelo's ook bevredigend blijft voor alle volgende jaren. Die uitgever moet dus enkel beschikken over de koersrelaties in september om een idee te hebben over het geschikte prijsniveau in nationale munten voor het volgende jaar.

Gebruik van de stelo voor huurprijzen

Een tweede voorbeeld uit de praktijk van esperantisten is de verhuurprijs van een kamer aan een andere vereniging. Als de Esperantovereniging met zijn huurgeld dezelfde koopkracht wil bewaren (wat wijs zou zijn, want ook andere onkosten van de vereniging neigen te stijgen door de inflatie), dan zou het volstaan een overeenkomst af te sluiten met de huurder, uitgedrukt in stelo's, maar betaalbaar in nationale munt volgens de koers van de desbetreffende maand.

Gebruik voor salarissen

Een derde voorbeeld, vermoedelijk het belangrijkste van allemaal, is het vaststellen van een salaris voor een uitgevoerd werk. Of we rekening houden met de geschiktheid van dit systeem of niet, we worden er elke dag van ons leven met salarissen geconfronteerd. Ieder werknemer of leverancier van een dienst krijgt een geldsom, een salaris.

Alle geïndustrialiseerde landen worden ook hier geconfronteerd met het fenomeen van de inflatie. Bijgevolg blijven salarissen geen constante som in een betreffend land, omdat de inflatie voortdurend knaagt aan het familiaal budget, en de enige remedie hiertegen is de voortdurende verhoging van salarissen. Maar in vele gevallen (in de geïndustrialiseerde landen) leiden onderhandelingen over salarisverhogingen tot zeer scherpe discussies tussen beide partijen, m.n. de werkgevers en de werknemers, vertegenwoordigd door de syndicaten. Mensenrechten komen in bepaalde ondernemingen op die manier in het gedrang. Soms vergt het terug bekomen van een rustige vertrouwenssfeer een hele lange tijd. De toepassing van de stelo zou dergelijke problemen kunnen voorkomen.

Opnieuw persoonlijke ervaringen

Een interessante vaststelling voor mij, tijdens de periode dat ik regelmatig statistische gegevens over prijsindexen verzamelde was dat de cijfers voor de minimumsalarissen in Frankrijk gedurende jaren getrouw de koersen van de stelo volgden, alsof een bediende ons theoretisch model gebruikte. Minimumsalarissen in Nederland deden mij ook denken aan dezelfde methode, alhoewel de resultaten niet precies identiek waren.

Toen jaren later de Britse regering een oproep deed voor voorstellen rond minimum salarissen, heb ik een lang rapport geschreven met mijn voorstel. De bevoegde instantie bedankte me voor mijn werk, maar oh wee, paste een totaal ongeschikt systeem toe. We zullen zien of dit systeem een lang leven beschoren is!

Hypotheses over het gebruik van de stelo op gebied van kapitaal

Inflatie raakt ons allemaal, of we er op letten of niet, en raakt alle facetten van handel en industrie. Als bijv. het posttarief verhoogt, voelen we de druk bij de aankoop van postzegels volgens het nieuwe tarief, maar we hebben geen andere keuze dan de verhoogde som te betalen als we wensen dat onze buitenlandse pennenvriend met ons in contact blijft. Voor internationale contacten tussen Esperantoverenigingen kan de verhoging van het posttarief en dergelijke min of meer ernstige en altijd onaangename problemen opleveren.

Voor ondernemingen blijft het probleem van de inflatie beperkt tot het vaststellen van de verhoging van de verkoopprijzen en van een datum van invoering. Normaal wordt in een onderneming geen tijd besteed aan de discussie over het al of niet invoeren van verhoogde verkoopprijzen, maar wel over het niveau van de verhoging. Rivalen zitten met gelijkaardige vragen en concurrentie kan die beslissingen beïnvloeden. Gewoonlijk echter wordt de concurrentiepositie na enige tijd genormaliseerd, weliswaar met algemeen verhoogde prijzen.

Die discussies over verhoging van de verkoopprijzen kunnen zeer moeilijk zijn in bepaalde industriële afdelingen. In sommige gevallen is de productie een langdurig proces en gebeurt de aankoop van grondstoffen lang voor het eindproduct op de markt komt en dan is de invloed van de inflatie een zeer complex fenomeen. De prijs om grondstoffen aan te kopen kan beduidend hoger liggen dan de prijs, die eerst gebruikt werd om de verkoopprijs van een product vast te stellen. Meteen rijst de vraag om te beslissen welke grondstoffenprijs te gebruiken: de huidige marktprijs of de prognose van toekomstige prijzen van elk materiaalonderdeel op basis van de geldende inflatie.

De toepassing van de stelo op stockwaarden kan dit probleem in vele gevallen verminderen. De beschrijving van de nodige stappen zou te veel plaats innemen in dit essay, maar instructies en raadgevingen wil de auteur zo nodig verschaffen.

Universala Ligo – de laatste periode

Het is gemakkelijk om verschillende hypotheses over de bruikbaarheid van de stelo te beschrijven, maar die veronderstellen echte internationaliteit van geldverkeer. Zulke internationaliteit is nog niet gerealiseerd. De U.L. bleef bestaan na de gebeurtenissen, die ik hierboven beschreef, maar in de Esperantowereld werd er minder en minder belang in gesteld. Over activiteiten op het gebied van wereldfederalisme heb ik geen informatie, maar dat versterkt me in mijn veronderstelling, dat de Liga ook op dat gebied niet veel meer ondernam.

Het tijdschrift Esperanto heeft na mijn vertrek verschillende overlijdensberichten van mij bekende medewerkers gepubliceerd. Dr. Roelofs heeft de redactie van het Bulteno van de U.L. overgenomen, nadat dhr. Op 't Roodt de taak niet langer op zich kon nemen. Maar de onregelmatige verschijning hiervan bewijst m.i. een gebrek aan actieve leden. In 1993 besliste het bestuur te stoppen met de uitgifte van het tijdschrift Bulteno en de Liga op te heffen. Het kapitaal werd verdeeld over verschillende fondsen, en ging vnl. naar de Esperanto-Wereldvereniging.

Tussen de giften bevond zich een stock van stelomuntstukken, die door de Esperanto-Wereldvereniging als verzamelstuk worden verkocht.

Dhr. Op 't Roodt stierf in 1996 en dr. Roelofs in 1998 als de laatsten uit de vele medewerkers, die streefden naar een rechtvaardiger samenleving via de activiteiten van de U.L. De Liga hield op te bestaan. Hiermee kwam een einde aan één van de belangrijkste initiatieven die ooit zijn uitgedacht door esperantisten.

De auteur van dit artikel is vereerd, omdat hij aangezocht werd om gebeurtenissen en bedenkingen over dit belangrijk onderwerp op papier te zetten.

Manchester, 13 december 1999

Voor verdere informatie over dit onderwerp lees ook: *Esperanto-betaalpenningen*, van L.M.J. BOEGHEIM in *De Muntkoerier*, maart 1994, blz. 27-33.

In België werd een Esperantopostzegel van 12 frank uitgegeven in 1982, naast meerdere tientallen Esperantopostzegels in rest van de wereld.

DE ESPERANTOMUNTEN

De 4 Esperantomunten werden geslagen door s'Rijks Munt te Utrecht, Nederland.

25 Steloj, 1965

Vz.: D-RO L.L. ZAMENHOF KREINTO DE ESPERANTO · 1859-1917 ·
(Dr L.L. Zamenhof ontwerper van het Esperanto · 1859-1917 ·)
Portret van Dr. Zamenhof naar links

Kz.: UNIVERSALA LIGO (bovenaan) 1965 (onderaan)
Esperanto-embleem (een vijfpuntige ster) met erover 25 STELOJ
Een vis, het muntmeesterteken van dr. Van Hengel (links)
Een esculaap, het muntteken van Utrecht (rechts)

Kopernikkel (75 % Cu 25 % Ni), Ø 37,8 mm, muntslag, gladde rand, gewicht 19 g, 1.000 stuks

Zilver (90 % Ag 10 % Cu), Ø 37,8 mm, proof, muntslag, gladde rand, gewicht 25 g, 5.000 stuks, onder de afsnede het woord "proof"

Goud (983/1000), Ø 37,8 mm, proof, muntslag, gladde rand, gewicht 50 g, 10 stuks, onder de afsnede het woord "proof", in de rand genummerd van 1 tot 10.

10 Steloj, 1959

Vz.: idem vorige munt

Kz.: idem vorige munt maar met de waarde aanduiding 10 STELOJ en jaartal 1959

Kopernikkel, Ø 28 mm, muntslag, gladde rand, gewicht 9 g, 10.000 stuks

5 Steloj, 1959

Vz.: ★ LA MONDO ESTAS UNU LANDO - LA HOMARO UNU POPOLO
(de wereld is één land - het mensdom één volk)

Een globe

Kz.: idem vorige munt maar met de waarde aanduiding 5 STELOJ

Messing, Ø 23,3 mm, muntslag, kartelrand, gewicht 5 g, 10.000 stuks

1 Stelo, 1959

Vz.: · UNU MONDO - UNU LINGVO - UNU MONO
(één wereld - één taal - één munt)

Esperanto-embleem op een schild

Kz.: idem vorige munt maar met de waarde aanduiding 1 STELO

Brons, Ø 20 mm, muntslag, gladde rand, gewicht 3,4 g, 10.000 stuks

1 Peso Cuba, Esperantowereldcongres in La Havanna, 1990

Vz.: UNIVERSALA KONGRESO DE ESPERANTO
Dr. Zamenhof voor een globe
HAVANO / 1990 (onderaan)

Kz.: REPUBLICA DE CUBA (bovenaan) ★ 1 PESO ★ (onderaan)
Wapenschild van Cuba

Kopernikkel, Ø 30 mm, muntslag, gladde rand, gewicht 12 g, 6000 stuks

Er bestaat ook een gelijkaardige 5 peso in zilver 0,999, Ø 37 mm, gewicht 16 g, 6000 stuks.

25 Kuna Kroatië, eerste congres der Kroatische esperantisten, 1997

Vz.: REPUBLIKA HRVATSKA (bovenaan)
25 KUNA (in het midden) met op de achtergrond een marter
Een olijftak en een eikentak gescheiden door een schild (onderaan)

Kz.: ◊ “UNUA KONGRESO DE KROATAJ ESPERANTOJ” (buitencirkel)
(eerste congres der Kroatische esperantisten)
“PRVI KONGRES HRVATSKIH ESPERANTISTA” 1997. (binnencirkel)
Een globe met ruiten binnen een ovaal

Rand in kopernikkel, centrum in messing, 12-kantig Ø 32 mm, medailleslag, gladde rand, gewicht 13 g, ? stuks

ENKELE SPREEKWOORDEN IN HET ESPERANTO

- Al tiu ĉio cedas, kiu monon posedas
Alles wijkt voor diegene, die geld bezit
- Amo estas forta, sed mono pli forta
Liefde is sterk, maar geld is sterker
- Amo faras ion, monon ĉion
Liefde doet veel, geld alles
- Interkonsento estas pli bona ol mono
Een overeenkomst is beter dan geld
- Mono kuras al mono
Geld loopt naar geld
- Mono plenumas ĉiujn oficojn
Geld vervult alle jobs
- Oni vivas ne kun mono, sed kun homo
Men leeft niet met geld maar met een mens
- Per mono eĉ silento fariĝas elokvento
Met geld wordt zelfs stilte welsprekend
- Perdiĝas per pruntedono, amiko kaj mono
Lenen doet vrienden en geld verliezen
- Temp' estas mono
Tijd is geld